

УДК 327

ІСТОРИЧНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ ОРГАНІВ ЗОВНІШНІХ ЗНОСИН КАТАРУ ТА БАХРЕЙНУ

УСТАЄВ Н.Ф.
здобувач
Дипломатичної
академії України при
МЗС України

У статті проаналізовано діяльність зовнішньополітичних служб Катару та Бахрейну в історичному розрізі. Автор звертає увагу на характерні риси зовнішньополітичних доктрин і дипломатичні практики двох країн. Автор доходить висновку, що розвиток і функціонування МЗС цих країн підкоряється законам зовсім іншої системи координат.

Ключові слова: Катар, Бахрейн, дипломатичні служби, міжарабське співробітництво, зовнішня політика.

Здобуття незалежності колоніальною державою стає важливою історичною віхою в його розвитку. Однак сама по собі політична незалежність не може стати панацеєю від багаторічної соціально-економічної відсталості. У момент здобуття незалежності скріпний фактор колоніального політичного насильства змінюється фактором морально-політичної згуртованості навколо національного керівництва. Ця згуртованість може діяти за інерцією ще якийсь час, але відцентрові тенденції, джерелами яких є однорідність, спонукують національні уряди розробляти стратегії національно-державної інтеграції. Розвиток державності та становлення сучасних політичних структур у країнах Сходу мають принципові відмінності від відомих західних моделей. По-перше, на Сході історична еволюція традиційного способу виробництва перервалася внаслідок насильницького впливу зовнішнього фактора. У результаті традиційний спосіб виробництва та уклад суспільства відштовхнувся на периферію суспільства, модифікуючись у колоніальний синтез. По-друге, колоніальний синтез починався зверху, з надбудовного політичного «поверху» суспільства. По-третє, строкатість і багатолікість колоніального синтезу

обумовили багатолітність східних співтовариств і шляхів формування державності в постколоніальній період¹.

Процес деколонізації був обумовлений як національно-визвольним рухом, так і сприянням ООН, що прийняла 14 грудня 1960 року Декларацію про надання незалежності колоніальним країнам і народам. У Декларації заявлялося, що «підпорядкування народів іноземному ярму й пануванню та їх експлуатація є запереченням основних прав людини, суперечать Статуту ООН і перешкоджають розвитку співробітництва та установленню миру в усьому світі». А також те, що «усі народи мають право на самовизначення, у силу цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і здійснюють свій економічний, соціальний і культурний розвиток», «недостатня політична, економічна й соціальна підготовленість або недостатня підготовленість у галузі освіти ніколи не повинні використовуватися як привід для затримки досягнення незалежності»².

Завдання дипломатії країн Азії і Африки, що набули незалежність, полягало в ліквідації всіх наслідків колоніалізму й насамперед у здійсненні програми економічних, політичних і культурних перетворень, здатних покінути із соціально-економічною відсталістю й остаточно закріпити завойовану незалежність³. У процесі розвитку незалежної зовнішньополітичної діяльності арабських держав формувалася й дипломатична служба, створювався національний дипломатичний апарат⁴. Органи зовнішніх зносин незалежних країн, народи яких довгий час перебували під гнітом іноземного колоніального панування, нерозривно пов'язані з національно-визвольними рухами в цих країнах, із процесом зародження, формування й розвитку їх державності. У багатьох країнах органи зовнішніх зносин спочатку виступали саме як органи національно-визвольної боротьби. Після досягнення незалежності головним завданням нової держави, у тому числі її органів зовнішніх зносин, стає підтримка й забезпечення завойованої національної самостійності⁵. Діяльність органів зовнішніх зносин у такий період ускладнюється незавершеністю процесу національного звільнення, а також можливостями держави-метрополії впливати на прийняття політичних рішень у нових незалежних країнах. Однак, якщо фізично Захід залишив свої старі колонії, він повернув їх не лише як ринки, а і як місце на ідеологічній мапі, над якими він продовжує морально і інтелектуально панувати. У той же час, американська дипломатична еліта не має хоч якоїсь тривалої традиції прямого заокеанського правління, як було у випадку з Британією чи Францією; новий гегемон виявився ще менш спроможним створити послідовну програму дій⁶.

Протягом сторіч араби зарекомендували себе майстрами дипломатії. Величезна держава арабів – халіфат, перевищувала за своїми розмірами Рим-

ську імперію часів її розквіту, охоплюючи області від Піренейського півострова до Західної Індії та від Кавказу й Середньої Азії до Ємену та пустель Африки. У своїй культурі, у методах керування, а також у прийомах зовнішніх зносин арабський халіфат перебував під сильним впливом традицій Візантії й почасти сасанідського Ірану⁷. Арабська мова почала широко використовуватися як мова міжнародного спілкування, шліфувалося дипломатичне мистецтво. Великий вплив на дипломатію арабів здійснив іслам, як один з головних інструментів їх зовнішньої політики. Нині ще йде процес розробки й удосконалювання засобів, методів і форм зовнішньополітичної діяльності, уточнення зовнішньополітичних доктрин, а також розвитку та удосконалювання дипломатичної діяльності. Однак, уже зараз ними багато зроблено для становлення своєї національної зовнішньої політики і дипломатії⁸.

Розглянемо історичні передумови створення державних органів зовнішніх зносин.

Катар перебував під протекторатом Великобританії з 1916 р., у країні були присутні британські військові фахівці, представники торговельних, промислових і будівельних фірм. Розвиток державних інститутів у Катарі відбувався повільно й під повним контролем британської влади. Політизація катарського суспільства, що стала наслідком прискореного економічного розвитку, призвела до загострення соціальної обстановки й внутрішньополітичної напруженості. Головною опозиційною силою був Національний об'єднаний фронт, що виступав за звільнення країни від британського панування й поліпшення системи соціального забезпечення⁹. Прикладом арабським країнам Затоки слугувала Індія, яка одержала незалежність, від Великобританії ще в 1947 р. Прецедентом послужила й угода «про дружбу, економічних відносинах й консульських правах», яку уклали США із султаном Маската. Це був перший договір США із британськими протекторатами в Аравії, і з'явився наслідком ослаблення британських позицій у регіоні. Підсилювало рух і те, що Великобританія намагалася перешкодити встановленню зв'язків Катару з Лігою арабських держав. Агресія Ізраїлю влітку 1967 р. намітила переорієнтацію близькосхідної політики Великобританії. Справа в тому, що Великобританія, що потрапила в більш залежне від США положення після Суецької кризи 1965 р., погодилася на можливість застосування сили, щоб прорвати єгипетську блокаду Тиранської протоки. При цьому запропонувала обмежитися створенням для цієї мети спеціального багатонаціонального військово-морського підрозділу. Таким чином Лондон прагнув знеособити відповідальність за наслідки чергової збройної інтервенції. Цей варіант США зовсім не влаштував. Саме тоді, мабуть, і було дано зелене світло ізраїльській превентивній війні¹⁰. Події літа 1967 р. знову вивели на поверхню

ідеї арабської єдності, активізацію суспільних кіл у цих країнах. Фактично можна стверджувати, що до кінця 1960-х років настала криза колоніальної системи Великобританії в районі Перської затоки.

У квітні 1970 р. шейх Ахмед бен Алі ат-Тані проголосив тимчасову конституцію Катару, що проголошувала Катар незалежною арабською ісламською державою, у якій шариат є основою законодавства. Правлячий Катаром з 1822 р. клан ат-Тані вперше став дійсним господарем незалежної держави. Сьогодні рід ат-Тані є найчисленнішим правлячим сімейством на Аравійському півострові: разом з родинними племенами він нараховує до 20 тис. чоловік, тобто близько 10 % усього населення Катару.

Згідно з конституцією 1970 р. шейх Ахмед прийняв титул еміра, і закріпив за собою верховну виконавчу владу, право формувати кабінет міністрів. 3 вересня 1971 р. Катар проголосив свою незалежність. Вже 21 вересня 1971 р. Катар став повноправним членом Організації об'єднаних націй, тоді ж Катар прийняли в Лігу арабських держав (ЛАД), а рік по тому – в Організацію ісламська конференція (ОІК)¹¹. Пакт про Лігу арабських держав, доповнений у 1949 р. Договором про взаємну оборону та співробітництво, був прийнятий у 1945 р. у Каїрі. Але протиріччя в цій організації приводили до розколу й навіть війн між арабськими країнами. Арабські країни більше відрізняються одна від одної, ніж сходяться між собою¹².

Більш трагічним шлях до незалежності був в еміратів Договірному Оману. Великобританія не намагалася йти з країни, прагнучи залишити за собою право на розробку нафтових концесій, особливо в еміраті Абу-Дабі. Однак, після бойових дій, масових народних бунтів, Лондон прийняв рішення надати Договірному Оману незалежність. Емір князівства Абу-Даби, шейх Заїд бен Султан ан-Нахайян, розуміючи, що поодиночці з Великобританією і її нафтовими корпораціями не впоратися, особисто об'їхав правителів усіх дев'яти еміратів, що перебували під англійським протекторатом – сім еміратів Договірному Оману, а також Катар і Бахрейн. Однак Катар і Бахрейн відмовилися від участі у федерації з тієї причини, що вони були більш розвинені в політичному і економічному відношенні, і у зв'язку з цим наполягали на більш високих квотах свого представництва. Першого грудня 1971 р. князівства Договірному Оману оголосили про створення Об'єднаних Арабських Еміратів¹³.

На той момент у Катарі склалося двовладдя, державою управляв родич еміра, шейх Халіфа, який скориставшись відсутністю в країні шейха Ахмеда, проголосив себе еміром. Основну увагу шейх Халіфа приділив економічним реформам у країні: була затверджена процедура прийняття бюджету, ліквідувався цивільний лист скиненого еміру, що давав йому право користування 25 %

річних доходів країни, увесь видобуток енергоресурсів перейшов під державний контроль.

У своїй зовнішньополітичній діяльності Катар опирається на принципи неприєднання. Будучи прихильником арабської солідарності, Катар виступає за звільнення всіх окупованих Ізраїлем арабських територій і за створення Палестини. Один з головних векторів зовнішньополітичної діяльності Катару – арабські країни Перської затоки. При цьому відносини розвиваються як на двосторонньому рівні, так і в рамках створеної в 1981 р. Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ). Дотримуючись рішень, прийнятих РСАДПЗ, Катар підтримував Ірак під час його війни з Іраном, надав свою територію для базування збройних сил антиіракської коаліції під час агресії Іраку проти Кувейту. У 1992 р., Катар уклав пакт про оборону зі США, у 1993 р. – з Великобританією, а у 1994 р. із Францією.

Нафтові родовища послужили причиною декількох територіальних конфліктів за участю Катару. У цілому, політична географія Аравійського півострова характеризується юридичною невизначеністю кордонів майже між усіма державами. Таке положення стало наслідком турецького панування, англійської колоніальної експансії та феодалських міжусобиць. Сьогодні границі цих країн досить приблизні, не демарковані та з погляду міжнародного права здебільшого є спірними¹⁴. Більше півстоліття тривав конфлікт, що вилився у 1992 р. у збройні зіткнення між Катаром і Саудівською Аравією. І це при тому, що найбільш тісні зв'язки у Катару саме з домом ас-Саудів, що пояснюється насамперед прихильністю правлячих династій ваххабізму, хоча в Катарі релігія відіграє значно меншу роль у політичному процесі¹⁵. У 2001 р., після тривалих переговорів між двома державами була проведена демаркація кордону. Друга територіальна суперечка ухитився коріннями в XVIII сторіччя, і пов'язана із селищем Зубара, розташованим на півострові Катар, звідки і походить правляче сімейство Бахрейну аль-Халіфа. Катар у свою чергу претендував на групу островів Хавар і на великий риф Фашт-Пекло-Дибаль. Навколо цього рифу у 1986 році спалахнув конфлікт, дипломатичні відносини було розірвано, збройні сили двох країн було приведено до стану бойової готовності. Тоді, за посередництва Саудівської Аравії, під егідою РСАДПЗ почалися переговори, які закінчилися безрезультатно. Було ухвалено рішення передати дану суперечку на розгляд Міжнародного суду ООН, однак пізніше Бахрейн відмовився від домовленості. Тільки у 2000 р., коли Катар і Бахрейн відновили дипломатичні відносини, останній визнав доцільність розгляду даної суперечки в Міжнародному суді в Гаазі. Рішення суду було примирним: острів Хавар залишився територією Бахрейну, а селище Зубара і риф Фашт-Пекло-Дибаль були визнані як катарські. Тоді Генеральний Секретар ООН Кофі Аннан запропону-

вав розв'язання даної територіальної суперечки за допомогою міжнародної інституції як приклад для суперечок такого роду¹⁶.

Улітку 1995 р. в Катарі відбувся безкровний переворот: до влади прийшов шейх Хамад, син скинутого правителя. Новий емір запропонував диверсифікувати зовнішню політику держави, покласти кінець опіці з боку Саудівської Аравії. Міністерство закордонних справ Катару заявило про зміцнення відносин з Іраком і Іраном. Революційним кроком було встановлення відносин з Ізраїлем. Хоча про встановлення дипломатичних відносин з Ізраїлем говорилося в доктрині зовнішньої політики Катару, прийнятої в 1994 р. Тоді Катар запропонував Ізраїлеві енергетичне співробітництво, що було вигідне обом країнам. Однак, під тиском Ліги арабських держав Катар був змушений перервати всі відносини з Ізраїлем. Прихід Хамада – знакова віха не тільки в історії Катару, але й в історії «аравійської шістки» у цілому, оскільки це ознаменувало початок переходу влади до нового покоління, яке меншою мірою, ніж попереднє, облуптане традиціоналістськими поглядами. Тому не випадково він був сприйнятий сусідніми монархами як «чужинець»¹⁷.

Підсумовуючи, не можна не відзначити зміцнення позицій Катару на міжнародній арені, становлення державних інститутів, мільярдні прибутки, індустріалізацію, інтегрування новітніх технологій в економіку та виробництво, розвиток інфраструктури, розвиток соціальної сфери. Багато в чому це пов'язано з експортом енергоресурсів. Крихітний півострівний емірат у Перській затоці буквально через кілька років збирається диктувати правила економіки визнаним політичним і економічним важковаговикам, які мають гостру потребу у вуглеводнях¹⁸. Трохи інша ситуація склалася у Бахреїні, зовнішньополітична вага якого набагато скромніше.

Дипломатія відіграла вагому роль у сфері зовнішніх економічних відносин. Без дипломатичних відносин комерційні зв'язки не могли б не встановитися, не розвиватися¹⁹. Історично так склалося, що морські шляхи й порти відігравали ключову роль у відносинах між державами. В історії дипломатії одне з перших згадувань Бахреїну стосується саме торгівлі і ролі Бахреїну як великого порту. Ще в XVI столітті, правитель Великих Моголів Даніал Бахадур у своєму листі, адресованому правителю Сефевидського Ірану, шахові Аббасу I, дякував Богові, що «порти Декана й Гуджарата перебувають поблизу від перських портів Ормуз і Бахреїн», що буде сприяти тісним зв'язкам між двома країнами²⁰.

Правляча династія аль-Халіфа утримувала владу в країні з 1782 р., вона зв'язана родинними зв'язками з кувейтським родом аль-Саббахів і саудівським родом ас-Саудів. Засновником династії вважається Ахмед бен Халіфа, що вигнав персів з Бахреїну та перебрався на цей архіпелаг із захід-

ного узбережжя півострова Катар. Кінець кровній ворожнечі поклав шейх Іса бен Алі, який запровадив інститут престолонаслідування, згідно з яким успадковує трон старший син. Бахреїн довгий час був глибокою периферією у політичному й економічному житті, перебував по черзі під владою Португалії, Ірану та Великобританії. Тільки у середині минулого сторіччя Великобританія вирішила зробити Бахреїн центром своїх володінь у районі Перської Затоки, переносючи в Манаму резиденцію глави британської політичної адміністрації. Бахреїн повинен був забезпечити геополітичні, військові й економічні інтереси Лондону в регіоні²¹. У країні почали реалізовуватися широкомасштабні економічні проекти, але відповідали вони винятково англо-американським інтересам. Це призвело до того, що з початку 50-х років минулого сторіччя Бахреїн захлинули масові хвилювання, була очевидна поляризація інтересів колоніальної адміністрації та бахреїнського суспільства, була створена перша в Затоці політична партія, що виросла із суннітсько-шіїтських протиріч. Підсумком цих подій стало одержання Бахреїном незалежності – 14 серпня 1971 р. Перший міжнародно-правовий документ, договір про дружбу, Бахреїн підписав з Великобританією. До кінця 1971 р. Бахреїн став членом ООН і ЛАД, роком пізніше вступив в ОІК. Виступаючи, як правило, консолідовано, група монархій Перської затоки значно впливає на формування загальної позиції держав-членів Організації Ісламська конференція, рішення якої є середньозваженою величиною ісламського світу²².

У країні почали формуватися органи державної влади: у серпні 1971 р. була заснована Рада Міністрів, двома роками пізніше була прийнята перша в історії Бахреїну конституція, затверджена обраними національними зборами. Здобуття незалежності не розв'язало соціально-економічним проблем, і по країні знову прокотилася демонстрація. Тоді глава держави почав ряд радикальних кроків: був сформований новий кабінет, розпущені Національні збори, уся повнота перейшла до еміру.

Ер-Рияд після відходу Англії із князівств Перської затоки вирішив зміцнити свої тили на Аравійському півострові, проводячи патерналістську політику відносно сусідніх князівств²³. У рамках «аравійської шістки» саме Саудівська Аравія, Кувейт і Бахреїн підтримують найбільш тісні міжнародні зв'язки, їх позиції стосовно регіональних і міжнародних проблем максимально близькі. Одним з багатьох прикладів може слугувати активна дипломатична підтримка Саудівською Аравією Бахреїну в його суперечці з Катаром через острови аль-Хавар²⁴. Практично «золоте правило» арабської дипломатії – приділяти першочергової уваги відносинам зі своїми, як вони говорять, «арабськими братами». Це перше найближче коло кожного з арабських держав. Приклад тому монархії Перської затоки. Вони активно проводили у 70-

80-х роках так звану доларову дипломатію. Суть її зводилася до надання значної, як правило безоплатної допомоги «арабським братам» в обмін на лояльну саудівську та еміратську політику²⁵.

Говорячи про перетворення країн Азії, Африки й Латинської Америки з об'єкта в суб'єкта міжнародних відносин, слід зазначити вирішення проблеми союзників як по державній лінії, так і по лінії підтримки політики даного держави або груп держав широкими колами закордонної громадськості²⁶. Черговим потрясінням державності для Бахрейну стала ірано-іракська війна, що поклала початок протистоянню сунітів і шіїтів. Країну буквально затрясли виступи шіїтів (а їх у Бахреїні більше половини) у підтримку Ірану, у відповідь влада відкрила антишіїтську компанію та масові арешти. Розкол в ісламі що відбувся майже 1400 років тому продовжує впливати на регіональну політику. У столицях головних сунітських держав – Саудівської Аравії, Йорданії і Єгипту – офіційні влади вже неодноразово виражали побоювання у зв'язку з появою шіїтського «півмісяця», вплив якого поширився спочатку на Бахрейн, а потім і на інші країни – Іран, Ірак, Сирію та Ліван²⁷. Внутрішньополітична ситуація стабілізувалася тільки з приходом до влади шейха Хамада бен Іса аль-Халіфи, що почав процеси демократизації в країні й налагодження відносин з Іраном. З початку другої половини ХХ століття арабський світ пережив серйозну еволюцію. Її основні рушійні сили – внутрішні, але великий вплив на зміни, що відбувалися, виявила зовнішня обстановка, розвиток протиріч на глобальному рівні, арабо-ізраїльський конфлікт²⁸. У Бахреїні, як і сусідніх арабських монархіях, члени правлячих родин займають найважливіші пости в державному апараті.

Становлення й розвиток державності монархій Перської затоки відбувався під впливом внутрішнього середовища, історичної пам'яті, цивілізаційно-культурних особливостей і традицій. У цьому процесі були присутні як загальні елементи, так і особливості, що визначили зовнішньополітичну орієнтацію даних монархій, особливості дипломатії та дипломатичної служби. Спільна арабська мова, географічна близькість території,

загальна релігія, екстерналії ріднять ці країни.

Історична еволюція концептуальних підходів Катару й Бахреїну до реалізації зовнішньої політики засвідчує, що її ідейною основою залишається пріоритет національних інтересів (які ототожнюються із інтересами правлячих сімей) та використання всіх інструментів дипломатії з метою їхнього захисту та реалізації. Зазначимо, що дані умови сформували основні напрямки діяльності дипломатичної служби арабських держав: міжарабське співробітництво; ісламська солідарність; багатобічна дипломатія; роззброювання; близькосхідне врегулювання; боротьба з екстремізмом, сепаратизмом і тероризмом; економізація дипломатії. Характерною рисою зовнішньополітичних доктрин і дипломатичної практики Катару та Бахреїну, є те, що в постійному фокусі перебуває арабська й ісламська проблематика. Історія відомств зовнішніх зносин Катару та Бахреїну нараховує порядку 40 років. Перші роки перед МЗС цих країн стояло завдання забезпечення міжнародного визнання, зміцнення позицій на світовій арені. Дипломатичні відомства продемонстрували кваліфікацію та високий професіоналізм у рамках багатобічної дипломатії, багато чого зроблено в напрямку регіональної інтеграції, насамперед у рамках РСАДПЗ. Аналіз структур і завдань дипломатичних служб досліджуваних держав демонструє, що розвиток і функціонування МЗС цих країн підкоряється законам іншої системи координат. Інша політична дійсність у сукупності з акцепцією закордонної практики, обумовила розвиток дипломатичних служб досвідченим шляхом, що чуйно реагують на основні тренди часу. Дипломатичні служби цих держав, у зв'язку з концентрацією й централізацією влади в руках певного кола осіб, виявляє собою подібну сконструйованого механізму, що функціонує в інтересах цих осіб.

Проведений аналіз дає змогу стверджувати, що дипломатичні служби як Катару, так і Бахреїну продовжують розвиватися задля вирішення зовнішньополітичних проблем, що стоять перед цими державами.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Родригес А.М. История стран Азии и Африки в Новейшее время: учеб. для вузов. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – С. 90.
- ² Декларація ООН про надання незалежності колоніальним країнам та народам, 14 грудня 1960 року. Офіційний сайт ООН: <http://www.un.org/russian/document/gadocs/convres/r15-1514.pdf>
- ³ Левин Д.Б. Дипломатия. Ее сущность, методы и формы. М., Соцэкгиз, 1962. – С. 175.
- ⁴ Богучарский Е.М. Дипломатическая служба арабских государств // Азия и Африка сегодня. - 2008. - № 12. - С. 54-57.
- ⁵ Зорин В.А. Основы дипломатической службы. – 2 изд., испр. и доп. – М.: Междунар.отношения, 1977. – С. 171.
- ⁶ Саїд, Едвард. Культура й імперіалізм. – К.: Критика, 2007. – С. 405.
- ⁷ История дипломатии: Научно-популярное издание. Под ред. В.П. Потемкина. – М., «ЮрПринт», 2002. – С. 566.

- ⁸ Богучарский Е.М. Некоторые вопросы становления дипломатии арабских государств (вторая половина XX – начало XXI вв.) // Мировая экономика и международные отношения. - 2009. - № 1. - С. 83.
- ⁹ Махмуд Наср Махна. Далиль аль-халидж аль-арабий. Дирасату фи тарихи аль-алякат аль-арабийя аль-дууалийя уа аль-иклимийя. Искандарийя, С. 121.
- ¹⁰ Медведко Л.И., Медведко С.Л. Восток – дело тонкое. Иерусалим – святое: мемуарно-историческое повествование. – М.: Грифон, 2009. – С. 179.
- ¹¹ Держави-члени Організації Ісламська конференція. Офіційний сайт ОІК: http://www.oic-oci.org/member_states.asp
- ¹² Попов В.И. Современная дипломатия: теория и практика: Курс лекций. Часть 1: Дипломатия – наука и искусство / ДА МИД РФ. – М., «Научная книга», 2000. – С. 300.
- ¹³ Чухлеб И. Нефтяная независимость // Эксперт. – 2010. – 8 февраля. – № 5. – С. 42
- ¹⁴ Блищенко И.П., Дориа Ж. Прецеденты в международном публичном и частном праве. – 2-е изд., доп. – М.: Издательство МНИМП, 1999. – С. 133.
- ¹⁵ Сапронова М.А. Политический процесс в арабских странах: учеб. пособие / Моск. гос. ин-т междунар. отношений (ун-т) МИД России, каф. востоковедения. – М.: МГИМО – Университет, 2008. – С. 125.
- ¹⁶ Лист Генерального Секретаря ООН щодо вирішення територіального спору між Катаром та Бахрейном від 23 березня 2001 року. <http://www.un.int/wcm/content/site/bahrain/home/pid/2509>
- ¹⁷ Александров И.А. [И.А. Мелихов]. Монархии Персидского залива: этап модернизации – М. : Дело и сервис, 2000. – С. 138.
- ¹⁸ Берг И. Амбиции и реалии Катара: взгляд из Западной Европы. Институт Ближнего Востока. – <http://www.iimes.ru/rus/stat/2010/23-03-10c.htm>
- ¹⁹ Зонова Т.В. Экономическая дипломатия // Внешнеэкономические связи. - 2005. - №6. - С. 54-62.
- ²⁰ Фарзалиев А.М., Мамедова Р.М. Сефевиды и Великие Моголы в мусульманской дипломатике. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2004. – С. 141.
- ²¹ История Востока: В 6 т. / гл. редкол.: Р.Б. Рыбаков (пред.) и др.; Ин-т востоковедения РАН. – М.: Востлит., 1995. Т. 6: Восток в новейший период (1945 – 2000 гг.) / отв. Ред. В.Я. Белокреницкий, В.В. Наумкин – С. 280 с.
- ²² Александров И.А. [И.А. Мелихов]. Монархии Персидского залива: этап модернизации – М. : Дело и сервис, 2000. – С. 393.
- ²³ Лосев С.А., Тыссовский Ю.К. Ближневосточный кризис: нефть и политика: Новые политико-экономические факторы и их влияние на расстановку сил в регионе. – М.: Междунар. отношения, 1980. – С. 140.
- ²⁴ Александров И.А. [И.А. Мелихов]. Монархии Персидского залива: этап модернизации – М. : Дело и сервис, 2000. – С. 378.
- ²⁵ Попов В.И. Современная дипломатия: теория и практика: Курс лекций. Часть 1: Дипломатия – наука и искусство / ДА МИД РФ. – М., «Научная книга», 2000. – С. 298.
- ²⁶ Примаков Е.М. Восток после краха колониальной системы. М.: ГРВЛ издательства «Наука», 1982. – С. 157.
- ²⁷ Олбрайт М. Религия и мировая политика / Мадлен Олбрайт; пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс. 2007. – С. 209.
- ²⁸ Примаков Е.М. Конфиденциально: Ближний Восток на сцене и за кулисами (вторая половина XX – начало XXI века). – М.: ИИК «Российская газета», 2006. – С. 375.

Ustaev N.F. The historical conditions of the establishment and the development of the foreign policy bodies of Qatar and Bahrain / Diplomatic academy of Ukraine, Ministry of Foreign Affairs of Ukraine.

The article analyzed the activities of foreign services, Qatar and Bahrain in historical perspective. The author draws attention to the characteristics of foreign policy doctrines and practices of diplomacy between the two countries. The author concludes that the development and functioning of the Ministry of Foreign Affairs of these countries obey the laws of a different coordinate system.

Key words: Qatar, Bahrain, diplomatic services, inter-Arab cooperation, foreign policy.

Устаев Н.Ф. Исторические условия создания и становления органов внешних связей Катара и Бахрейна / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины.

В статье проанализирована деятельность внешнеполитических служб Катара и Бахрейна в историческом разрезе. Автор обращает внимание на характерные особенности внешнеполитических доктрин и дипломатических практик двух стран. Автор делает вывод, что развитие и функционирование МИД этих стран подчиняется законам совершенно другой системы координат.

Ключевые слова: Катар, Бахрейн, дипломатические службы, межарабское сотрудничество, внешняя политика.

Стаття надійшла до редколегії 01.03.2011

Прийнята до друку 01.06.2011